

Bemiddelen: Een aparte toepassing van vraaggestuurde zorg binnen de woonprojecten

Chris MARCHAND

Vraaggestuurde zorg creëert mogelijkheden voor mensen met een handicap om hun leven in eigen handen te nemen. In dit artikel willen we u meenemen in de manier waarop we dit ideeëngoed in de woonprojecten van Oranje proberen toe te passen. Het geeft aanleiding tot levendige agendapunten op onze teamvergaderingen en lokt heel wat vragen en discussies uit, maar ook gedrevenheid en ijver bij de begeleiders, die warm beginnen lopen voor de uitdagingen die deze materie met zich brengt.

In de **woonprojecten** worden mensen gestimuleerd om de eigen wensen kenbaar te maken (zie artikel Oranjekrant over persoonlijke toekomstplanning). Vooral bij zwakke mensen vergt dit een specifieke gerichtheid. We willen immers die nieuwe visie niet enkel voorbehouden aan diegenen die hun "dromen" kunnen verwoorden. Begeleiders dienen een zekere alertheid te ontwikkelen, zodat ze via allerlei kanalen de verlangens van bewoners kunnen opsporen, concretiseren en toetsen. Bij die mensen gaat het vaak ook om heel eenvoudige verlangens. Bijvoorbeeld, een bewoner maakt de begeleider er telkens opmerkzaam op dat er een bus voorbijrijdt. Dit kan een aanleiding zijn om te vragen of hij misschien zin heeft om eens met de bus mee te rijden. Het is namelijk zo dat de meer zelfstandige bewoners regelmatig het openbaar vervoer gebruiken, maar dat de anderen meestal met het busje van Oranje vervoerd worden. In dit geval bleek het inderdaad een grote wens te zijn, die de bewuste bewoner echter niet duidelijk gesteld kreeg.

De laatste maanden worden we in de woonprojecten vaak geconfronteerd met mensen die het grote verlangen kenbaar maken om zelfstandiger te gaan wonen, of beter: om niet meer in groep te moeten leven. In wezen zijn het mensen die niet onmiddellijk in aanmerking komen voor een project beschermd of begeleid wonen. Toch schuiven we dit verlangen niet zomaar aan de kant. Het daagt ons uit om verder te zoeken en onze aanbodzijde meer te differentiëren. Misschien is het voor iemand wel haalbaar om op enkele straten van het "moederhuis" te wonen, met de mogelijkheid tot terugvallen op de steun van de begeleiders voor diverse redenen. We denken hierbij aan gebruik van bvb. de wasmachine, het regelmatig komen eten op zondag, kunnen logeren bij ziekte, telefonisch bereikbaar zijn bij onverwachte problemen, uitgebreide boodschappen doen, vergezellen op doktersvisite, enz. Het zou in wezen alles kunnen zijn en natuurlijk totaal individueel worden ingekleurd naar gelang van de behoeften van de persoon zelf. Bovendien kan het fluctueren, evolueren.

Tot zover "onze" dromen, maar we beseffen dat dit een doordachte en goed overwogen methodiek vereist en dat we dergelijke diensten t.a.v. de cliënt (niet langer bewoner) dienen te omschrijven. Anders kunnen we als begeleiders al te makkelijk "gebruikt" worden voor allerlei klusjes, hollend van de ene cliënt naar de andere. Afspraken maken en deze bijvoorbeeld in een gebruikersovereenkomst vastleggen, zal als aanzet noodzakelijk zijn. Algemeen kunnen we stellen dat we ons bewust zijn van heel wat valkuilen, die we echter liever als uitdagingen omschrijven, omdat de gedrevenheid van de mensen met een handicap die ons hierover aanspreken, aanstekelijk is.

Een eerste uitdaging, wellicht een noodzakelijke voorwaarde om alle individuele steunvragen van onze mensen te kunnen overwegen, zal liggen *in het uitbouwen van een netwerk aan ondersteuners rond elke cliënt*. Vertrekkend vanuit de nog bestaande contacten met familieleden, vrienden, mensen uit de buurt en vertrouwensfiguren, zullen we creatief naar

gepaste oplossingen moeten zoeken. Bij vele huidige bewoners is de natuurlijke ondersteuningscirkel ("circle of support") heel beperkt. We zullen dus noodgedwongen nieuwe contacten moeten leggen. Misschien kunnen buurtbewoners hier een betekenisvolle rol opnemen.

In elk geval zullen begeleiders nog meer dan vroeger met anderen in overleg moeten treden. Waar teamwork een heel belangrijk onderdeel van ons beroep uitmaakt, wordt **samenwerken met "buitenstaanders"** een nieuwe uitdaging. Aan de hand van een concrete vraag van een bewoonster merkten we op dat dit bij begeleiders vaak weerstand oproept. De bewoonster die zelf een illustere onbekende uit het dorp aanspreekt en samen met hem een aantal stappen onderneemt naar diverse diensten - daar moeten we toch even van slikken. Alhoewel we haar ondernemingslust bewonderen, voelen we ons toch wel gepasseerd. We zijn het zo gewoon geworden voor "onze" mensen een grote betekenis te hebben, dat dit loslaten ook voor begeleiders confronterend zal zijn. Het doet ons in ieder geval nadenken over de relatie en de verhoudingen tussen begeleiders en bewoners. In die context zal onze positie nooit meer dezelfde zijn!

Laten we even een denkoefening maken. Beelden we ons in dat je (als begeleider uit een woonproject) als "bemiddelaar" optreedt voor een deelnemer van het dagcentrum, dat je de werking van het dagcentrum kritisch kan bevragen vanuit de vraag en de positie van de persoon met wie je optreedt, dat het jouw zorg niet is of de vraag van de bewoner wel "haalbaar" of "wenselijk" is voor de werking. M.a.w. je mag en moet enkel vanuit de persoon denken... het lijkt wel schizofreen voor begeleiders die jarenlang gewend zijn compromissen uit te denken. Eenzijdig aan de kant van de deelnemer moeten staan... het zal een hele aanpassing van ons denken vergen. Anderzijds zal het omgaan met "bemiddelaars" die enkel het welzijn van "onze" bewoner voor ogen houden en geen directe verantwoordelijkheid in "ons" project dragen, een even grote uitdaging zijn, die heel wat openheid zal vergen.

Een ander gevolg van bovenstaande omwentelingen is dat **begeleiders hun verantwoordelijkheid zullen moeten delen met derden**. En in eerste instantie met de bewoners die zelf risico zullen nemen. Mensen hoeven niet persé alle vaardigheden te bezitten om zelfstandig te kunnen gaan wonen. Ze kunnen leren met vallen en opstaan. OK! Maar onder wiens verantwoordelijkheid? Naarmate de bewoner zelf meer keuzes en beslissingen neemt, zal hij zelf meer verantwoordelijkheid dragen, maar waar ligt de grens en hoe zullen we daar stap voor stap in evolueren? Volgens ons een cruciaal gesprekstema van een ondersteuningscirkel. Het lijkt wel alsof we in een dergelijk denkkader niet zonder zullen kunnen...

Daarenboven moeten alle betrokkenen – en niet het minst de cliënt zelf – zich tevens bewust zijn van de beperkingen die zich sowieso zullen stellen. Niet alle verlangens kunnen ingelost worden, niet alle voorstellen zullen haalbaar blijken te zijn. Leren omgaan met frustratie en onmacht is immers een opgave voor eenieder van ons. Het zal hoofdzakelijk de taak van de bemiddelaar zijn om de cliënt daarin te begeleiden.

De opdracht om naast de bewoner te gaan staan en samen met hem en zijn zelf gekozen ondersteuners rond de tafel te gaan zitten, is zo nieuw dat wij op dat vlak een zorgvuldig gedoseerd **vormingsaanbod** willen uitdenken. Voor de begeleider kan het omgaan met zijn gewijzigde positie een intensieve training vergen, anderzijds zullen allerlei gespreks- en andere technieken dienen opgefrist te worden. Ook de bewoners zullen moeten leren opkomen voor zichzelf, hun eigen mening leren verwoorden, leren omgaan met zoveel participanten. Deze laatsten zullen ingeleid moeten worden in de nieuwe visie en zicht moeten krijgen op hun taken en verantwoordelijkheden. Voorwaar niet iets om zomaar in te stappen!

Enkele cliënten zijn er duidelijk klaar voor. We zullen met hen verdergaan, stapje voor stapje én met de nodige ondersteuning voor alle partijen. Dit wil echter helemaal niet zeggen dat we volledig naar een totaal nieuwe zorgvorm willen overhellen. We zijn er heel erg van overtuigd dat onze huidige manier van werken heel wat kansen tot woon- en werkgenot en tot het uitbouwen van menselijke relaties waarborgt voor heel wat personen met een handicap. Het aanbieden van kleine entiteiten waar mensen samen werken en/of leven blijft hoe dan ook heel waardevol en voor velen een mooi antwoord op hun hulpvraag. Mogelijkheden en vaardigheden zijn dan ook niet langer het uitgangspunt om mensen de kans te geven in één of andere

zorgvorm in te stappen. Het uitgangspunt zal het verlangen van de persoon zijn en de wijze waarop hij zichzelf wil verwezenlijken.

Bovendien willen we er ons voor behoeden mee te stappen in een dienstverlening waar meer ruimte voor het individu tevens meer vrijheid en dus ook meer eenzaamheid zou betekenen. In een maatschappij waar de drang naar individualiteit zoveel menselijke waarden dreigt te verdringen, willen wij juist wél oog hebben voor de mogelijke kwalijke gevolgen van persoonlijke keuzes. Daarom is het belangrijk om in onze woonprojecten aandacht te blijven hebben voor ontmoeting, solidariteit en beweging.

Citaten uit dit artikel zijn enkel toegelaten mits vermelding van de bron i.c.:

MARCHAND Chris, Bemiddelen: een aparte toepassing van vraaggestuurde zorg binnen de woonprojecten , Oranjekrant, 1999, jrg. 26, nr.4